

IN NOMINE JESU!
EXERCITATIONUM ETHICARUM
DISPUTATIO XII.

33

De
MAGNIFICEN-
TIA,

Quam
PRÆSES

M. JOHANNES *Deutschman*
Jütrebocensis Saxo.

ET RESPONDENS

JOACHIMUS CHRISTIANI
Neo-Brandenburgensis Marchicus

proponent publicè

Ad d. 10. Decemb. In Auditorio Minori.
Horis pomeridianis.

WITTEBERGÆ,
TYPIS JOHANNIS HAKEN, M.DC.LI.

EXERCITATIONES
PUBLIAS

MAGISTER

M. JOHANNES

JOHANNES

I. N. J.

I.

Cum illa virtus, quæ in modicis pecunijs dandis & accipiendis est occupata, nimirum *Liberalitas*, sit absoluta; secundum methodum Aristotelicam, ad eam nostrum sermonem recta dirigimus, quæ in magnis sumptibus τὸ μέγανον indicare, mensurare & observare videtur, & dicitur Ethicis *Magnificentia*.

2. Quia vero unusquisq; rei alicujus cognitionem indagaturus, ante omnia nosse debet ejus principia, ex quorum notitia aliorum pendet cognitio, ut habet *Zabarel. de Nat. scient. c. 6.* cum hic sit rerum omnium in natura intellectionis aut cogitationis concinnus ordo, ut à simplicibus procedatur ad composita, teste *Aristotele. 1. prior. c. 27. §. 5.* hanc ob rationem in naturam Magnificentiae excolendam & enarrandam nos primum omnium ad definitionem nominis convertimus; cum nominis definitio definitione rei magis simplex sit; imò vocum derivationes multum lucis ad rei naturam & proprietates cognoscendas conferre, testis est *Galen. 1. 1. de Method. c. 2. & 3. & lib. 1. ad Thrasibulum scribit.* Sine nominis explicatione velle rem cognoscere, est tempus perdere.

3. *Magnificentia* nomen si examinamus, videtur ea à magnificando, vel etiam à magnis sumptibus faciendis derivata (1) ratione subiecti: quia hujus virtutis cultores potissimum sunt viri magni & illustres. Nam magnos magna decent. (2) ratione objecti: quia circa magnos versatur sumptus. (3) ratione finis: quia magnum habet finem, dum vir magnificus potissimum in suis actionibus utilitatem publicam respicit. (4) ratione modi. Quia illæ circumstantiæ, quæ hic sunt observandæ, magnæ sunt, & magnum accuratumq; requirunt judicium.

4. Variè autem sumitur *Magnificentia* terminus. (1) grammaticè pro cuiusvis rei eminentia. Idq; vel ὀντως & in bonam partem, quâ ratione varijs applicatur rebus & actionibus, ijs præsertim, quæ auctoritatem conciliare videntur. Sic magnificè loqui dicuntur,

A 2

qui

qui eleganter decenterq; compositis verbis loquuntur, ut magnificus sermo; item magnificus incessus, magnifica statura &c. vel *Φαυροδύως* & in malam partem, cum Thraiones autoritatem, quam penitus non habent, sibi conciliare satagunt, solam cogitant, solam etiam spirant magnificentiam. (2) *generice*: hęc ratione ad quamvis videtur posse referri virtutem, quia sumitur pro dignitatis titulo, qui cuiusvis virtutis pręmium esse videtur. Sic eos, qui in dignitate sunt constituti, ut Magistratus, qui generis nobilitate sunt illustres, ut Comites, Barones &c. qui magnis etiam virtutibus prę reliquis sunt ornati, solemus appellare magnificos. (3) *Etbicę & proprię* pro habitu virtuoso, qui decorum servat in magnis sumptibus erogandis.

5. Quoad *Synonymiam*, *Magnificentia* sæpius dicitur *Liberalitas*, quatenus, hęc generalem obtinet significationem. Gręcis dicitur *μεγαλοπρέπεια* ὑπὸ τῆς *μεγάλης* seu *μεγέθους*. h. e. à magnitudine; & ὑπὸ τῆς *πέποι* h. e. decore. Ut ita quoad gręcā appellationem & originationem *Magnificentia* nihil aliud sit, quam ejusmodi virtus, quę τὸ *πρέπον* h. e. decorum in magnis sumptibus erogandis observare solet.

6. Hęc quę de nomine sunt notata, non omnem sed rudem, saltem & superficialiam, minimę verò plenariam nobis suggerunt cognitionem. Ut ergo melius & exactius *Magnificentia* contempler naturam, eamq; totam exponamus, res ipsa & ejus definitio, in quā rei solet declarari natura, est adducenda & evolvenda. Definitur autē ab Aristotele. l. 4. Eth. c. 2. ἡ *μεγαλοπρέπεια* ἴσθι *δαπάνη* ἐν *μεγέθει* πρέπεια h. e. *Magnificentia* est sumptus in magnitudine decorus. Nos talem producimus definitionem: *Magnificentia* est virtus moralis, quę servat mediocritatem circa sumptus majores.

7. In hęc definitione duo potissimum, ut verba ipsa indicant, continentur, nimirum *Genus* & *Differentia*. *Generis* loco positum est, quod sit *virtus moralis*. Non hic multas pro genere nostro asserendo & confirmando cumulabimus rationes, cum earum sæpius in reliquis virtutibus fecerimus mentionem: sed duas saltem quęstiones apud autores controversas hic breviter examinabimus. *Pri-*
or est: *An Magnificentia & Liberalitas differant specie.* *Negantium*
classem

classe[m] qui sequuntur suam confirmare sententiam conantur. (1) *ab objecto.* Quia si spectemus objectum harum virtutum, est illud commune utriq[ue], sc. *τὰ χρηματικά*, circa hæc enim utraq[ue] virtus est occupata. Jam autem parum videtur obstare, quod magnificentia magnos, liberalitas vero parvos sumptus gubernet. Accidentarium enim hoc solum est discrimen. Atqui accidentis ea vis non est, ut speciem constituere valeat. (2) *à regula Philosophorum.* *Magis & minus*, dicunt, *non variant speciem.* Zabarel. l. de mist. c. 7. Hæ autem virtutes saltem quoad magis & minus differunt. E, non specie. (3) *ab actionibus.* Nam si paulo accuratius rem pensitemus, utraq[ue] virtus in sumptibus faciendis occupatur.

8. Has rationes qui proferunt non obscuri sunt viri, de quibus ut nostrum feramus iudicium, penitus nec libet, nec licet, nec decet. Breviter saltem ad rationes allatas respondemus & sententiam nostram firmis rationibus confirmamus. *Quoad primam* dicimus, Objectum solum nec differentiam nec convenientiam virtutum probare. Neque enim diversum diversas efficit virtutes, neque idem easdem potest constituere virtutes. Sicut enim fortitudo non potest esse à se ipsa distincta, quia circa diversa versatur objecta, nimirum & circa terribilia & circa fiducialia; ita etiam si esset hic objecti identitas, non tamen hinc eadem specie efficeretur virtus. Cum omne objectum sit materiale, species autem non tam determinatur à materiali, quod pluribus potest esse commune, quam à formali, quod rem certam constituit, ab alijs distinguit & certas etiam ipsi actiones tribuit. *Ad secundam* respondemus, quod magis & minus non variant speciem, si reliqua omnia sint eadem: quod cum hic non sit, minus commodè etiam hæc regula h. l. adducitur. Ad 3. breviter monemus, quod actus non sint ipsum formale, sed potius ad ipsum materiale videantur pertinere. Actus enim isti dupliciter possunt considerari, absolute & in se, quatenus à formali distinguuntur & eidem subjiciuntur, ab eodem etiam informantur: & hac ratione virtutem vel constituere, vel distinguere nequeunt: vel concrete, quatenus jam sunt informati & cum mediocritate conjuncti, & hac ratione illud concedimus.

9. Ut autem nostram affirmativam plenius afferamus & sistamus,

A 3.

mus,

mus, nostras rationes hac thesi allegamus. Differentiam specifi-
cam harum virtutum probamus. (1) *ex virtutum divisione*. Notum
enim est quod virtutes aliæ sint morales, aliæ sint intellectuales. Si-
cut autem intellectualis varias sub se continet species inferiores, ni-
mirum intelligentiam, scientiam, Sapientiam prudentiam & ar-
tem; ita etiam virtus moralis non una est specie infimâ, licet u-
na sit specie subalterna, quippe quæ eadem ratione plures sub suo
ambitu complectitur species inferiores: Species autem ab Aristote-
le & omnibus Philosophis hæ recensentur undecim; Fortitudo, Té-
perantia, Liberalitas, Magnificentia, Modestia, Magnanimitas,
Mansuetudo, Veracitas, Comitas, Urbanitas & Justitia. E. etiam
specie differunt. (2) *à reliquarum virtutum consideratione*: Si-
cuti enim Fortitudo & Temperantia, quia distinctè in virtutum e-
numeratione recitantur, sunt distinctæ species; item Temperantia
& Liberalitas; ita etiam Liberalitas & Magnificentia specie distin-
ctæ sunt virtutes ob eandem rationem, quia in virtutum serie, ut
distinctæ species, recitantur. (3) *à subjecti distinctione*. Quæ enim
subjectis differunt, dicunt Philosophi, etiam re ipsa differunt. At
qui non idem est liberalitatis & Magnificentia subjectum. Libera-
litatem enim exercere quilibet potest, sed Magnificentia qui det
operam, non debet esse obscurus & plebejus aliquis homo, sed vir
princeps, nobilis, aut alia in dignitate constitutus. (4) *ab objecti cõ-
ditione*. Licet enim *τὰ κτήματα* & Liberalitatis & Magnificen-
tia sint objectum, tamen non absolute ipsam Liberalitatem & Ma-
gnificentiam ingrediuntur. Sed ut divitiæ, quando ad Liberali-
tatem referuntur, peculiariter determinantur, quod sint vel medio-
eres vel minores: ita etiam non nisi cum hæc limitatione, quatenus
sunt majores, Magnificentia possunt esse objectum. (5) *à diversa
mediocritatis applicatione*. In eo quidem omnes conveniunt vir-
tutes, quod mediocritatem assumant & observent: verum si illa ge-
neralis mediocritas posset aliquid obtinere, omnes virtutes mora-
les specie convenirent, quod nemo facile asserturus est. Videmus
ergo quod virtutes distinguantur non illa mediocritate generali,
sed distincta & speciali mediocritatis applicatione: aliis enim opus
est *καταμετρίως* & circumstantiis in hac, alijs in alia virtute. Et hoc
respectu

respectu tuto affirmare possumus, id quod etiam experientia ipsa, omnium rerum firmissima testis, confirmabit, alias circumstantias attendere virum magnificum, alias liberalem. Non enim ut rusticus panis particulam tradit mendico, ita etiam princeps offert sua munera viro honesto. (6) *ex actionum diversitate.* Liberalitas non versatur non tantum circa pecuniarum χρῆσιν & δόσιν, sed etiam circa earundem κτήσιν & λήψιν; Magnificencia verò tantum circa χρῆσιν & δόσιν est occupata, imò non tam versatur circa δόσιν, quàm circa τὴν δαπάνην, & δαπανηρῶς πρᾶξις h. e. circa sumptus & sumptuosas actiones. Unde recte scribit Acciajulus in l. 4. Arist. c. 2. *Alia est recta ratio, quae mensurat actus liberalitatis; & alia, quae mensurat actus magnifici. Alius ergo & diversus est modus utriusque virtutis.* (7) *ex finis differentia.* Nam liberalis privatim saltem respicit commodum; Magnificus verò utilitatem intendit publicam. Hinc Acciajulus d. l. eandem affert rationem, dum sine has virtutes differre probat, quia ex liberalitate sequitur opus gratum huic vel illi; ex magnificentia verò opus commune & publicum, tum magnum, atque decorum. (8) *ex distincta ἀκολουθεία & consecutione.* Omnis quidem Magnificus est liberalis, sed non omnis liberalis est magnificus. Si sc. liberalitatis vox generali in significatione adhibeatur. (9) *ex diverso, quem sortiuntur, respectu.* Nam Liberalitas refertur tantum ad alios, cum nemo possit dici liberalis erga se suosque; Magnificencia verò quandoque ad ipsum magnificum, vel ad eos, qui sunt Magnifici, refertur. (10) *ex distincta definitione.* Alia enim liberalitatis, alia magnificentiae est definitio. Cum autem definitio sit naturae seu essentiae explicatio, deprehendimus aliam liberalitatis, aliam Magnificentiae definitione naturam indigitari.

10. *Posterior est: An Magnificencia sit Liberalitatis virtus heroica?* Affirmativa videtur favere Piccolom. gr. 4. Phil. Moral. c. 49. dum eam culmen & quasi apicem liberalitatis appellat, id quod heroicæ virtuti proprium est. Verum non hæc hoc in loco Piccolominei mens est, sed quemadmodum ex contextu patet magnificentiam, ut maximam liberalitatem, commendat. Dist. igitur est, inter virtutem Heroicam, quatenus sumitur pro omni excellen-

te virtute, & hac ratione Magnificentia & Magnanimitas possunt dici virtutes Heroicæ: & quatenus sumitur pro excellentissimo singularum virtutum splendore: & ita Magnificentia non est liberalitatis virtus Heroica, sed ut Heroica virtus datur in liberalitate, ita etiam datur virtus Heroica in Magnificentia. Imò cum Heroica liberalitatis virtus ab ipsa liberalitate non differat specie, ut alibi ostenditur; Magnificentia autem liberalitatis specificum admittat discrimen, ut antea dedimus probatum, inde facile colligere possumus, quod negativa affirmativa sit potior, sit verior.

11. *Differentia* desumpta est, partim à *materiali*, partim à *formali*. *Materialis* est vel *internum* nimirum: *appetitus*, qui circa erogationem magnorum sumptuum versatur: id quod patet. (1) *ex generali virtutum natura*. Omnium enim virtutum officium est, affectus nostros coercere, appetitum nostrum confirmare. Cum ergo Magnificentia sit virtus, habebit ejusmodi objectum internum. (2) *ex speciali Magnificentia epepyeica*. Consistit enim Magnificentia in magnorum sumptuum erogatione: quæ erogatio cum sit virtuosa, adeoque spontanea, præsupponit etiam appetitum interiore per hanc virtutem dirigendum. (3) *ex Magnificentia officio*. Officium ejus est τὸ ὑπέπεσον observare: τὸ ὑπέπεσον autem observatur in iis, ubi aliàs vel excedere vel deficere solemus. Hoc verò contingit in appetitu, dum vel plus, vel minus appetimus. E. etiam circa appetitum versatur Magnificentia.

12. Vel *externum*, nimirum *Magni sumptus*. Quod enim Magnificentia versetur circa sumptus majores probatur. (1) *ex ipsa appellatione*. Dicitur enim Magnificentia, quia circa magna versatur, quia magnos sumptus facit & in magnis pecuniis erogandis mediocritatem observat. (2) *ex Magnificentia à liberalitate distinctione*. Quod enim specie differat Magnificentia à liberalitate, hoc ipsum antea probatum. Liberalitas autem versatur circa mediocres. Ergo Magnificentia versabitur vel circa parvas, vel circa magnas. Non illud, quia esset manifesta contradictio in adjecto. E. solum hoc manet, quod circa magnas divitias ea sit occupata. (3) *ex finis consideratione*. Quia enim finis Magnificentia publicus est: publica autem non parvos sed magnos requirunt.

quirunt sumptus, hinc facile colligimus, quod in majoribus sumptibus ea reperiatur: (4) *ex subjecti consideratione*. Magni viri Magnificentiae sunt subjectum, eamq; exercent. Magnos autem magna decet,

13. *Formale explicatur tū per positionem, tū per remotionem. Illa consistit in circumstantiarū enumeratione. Ipse n. Arist. l. 4. Eth. c. 2. scribit: Magnifici sumptus magni sunt & decori, ideo & ejusmodi sunt opera. Ita enim sumptus magnus erit & operi congruus. Ut opus sumptu dignum, & sumptus opere dignus esse, aut etiam exsuperare debeat. Talia sane magnificus expendet honesti causa: hoc enim virtutibus commune est &c.* Ex his & sequentibus luculentissime apparet, quod variarum circumstantiarum observatio penitus sit necessaria. (1) *Personae*: ubi habenda ratio partim *virtutis*: κατ' ἀρετήν ἢ τὸ ὀρθῶς h.e. *virtutis est, quod rectè fit*, inquit Aristoteles. Partim *possessionis*: ubi requiritur opum magnitudo, earumq; legitima acquisitio & possessio. Decet enim eos, inquit Philof. d. l. *Magnificentia*, quibus magni sumptus jam ante extiterint, vel à se, vel à majoribus, vel ab ijs, qui ad ipsos pertinent. Ob quam rem à Magnificentia etiam excludit pauperes, quod iis magni sumptus non sint, de quibus decenter multos sumptus faciunt. Partim *dignitatis*. Sic etiam requirit nobiles & illustres personas, & quae sunt hujusmodi. Item viros celebres, factorum magnitudine claros, unde facile colligere licet, quod plebeji, obscuro, & insani homines non possint esse magnifici. Rectissime ergo noluerunt Thebani, urbis suae moenia meretriculae sumptibus restitui, quod eam neq; honestam, neque opibus honestè partis instructam novissent. (2) *instrumenti*, sumptuum sc. qui ut sint magni, copiosi, largi, prorsum est necessarium. In his autem decorum observet oportet is, qui vir magnificus vult haberi. Licet magnos magna deceant, tamen quo major est magnificus, eò majores etiam faciat sumptus. Sic majores sumptus decet Caesarem, quam Electorem, Electorem quam principem &c. (3) *finis*. Ut enim omnes reliquae virtutes solam respiciunt honestatem, ita neq; lucri, neq; favoris, neq; ostentationis, sed solius honestatis gratia, Magnificentiae opera esse perficienda, asserit Arist. dum inquit: δαπανήσεις τὰ ἑαυτῶν ὁ μεγαλοπρεπῶς

οὐκ ἔκαλε ἐνέκα. (4) *Loci*, qui potissimum sit publicus. Cum enim magnificus potissimum splendorem respiciat, magnificentiae opera non possunt in angulo, aut alio privato loco peragi, cum talia nemini splendida, sed potius obscura videantur. Deinde cum maximè publicorum negotiorum suscipiat curam Magnificentia, publicum etiam requirit locum. Nā sicut privata privatis, ita etiā publica publicis conveniunt locis. (5) *Temporis*. Sic tempestive talia sunt suscipienda, neq; illud expectandum est tempus, donec nos ipsa cogat necessitas. Nam ea, quae sunt maximè necessaria, minimè videntur magna & splendida. (6) *Effecti*. Magnificus enim diligenter considerare debet, in quas res velit facere magnos sumptus, quia non in res quaslibet suas opes temere profunderē debet. Sunt autem talia opera in duplici differentia vel *sacra* vel *profana*. Illa sunt, quae propter cultum divinum à magnifico viro instituuntur, ut sunt templa, altaria, sacrificia, vestes sacrae, campanae, calices & similia utensilia sacra. Haec verò sunt vel *publica* vel *privata*. *Publica* sunt, quae ad publicum civitatis faciunt usum & ornamentum, ut moenia, curia, viae publicae, theatra, porticus &c. *Privata* verò ad ipsum magnificum spectant & ejus familiam. Philosophus autem quintuplicia Magnificentiae privata recenset opera. (1) quae semel tantum fiunt, aut non saepius, ut nuptiae. Huc pertinent honores Magistratus e. g. consulatus, praeturae: item honores literarii, Magisterium, Doctoratus. (2) quae à tota civitate vel omnibus civibus fiunt, ut sunt solennia convivia & celebrationes festorum. (3) quae hospitalitatem respiciunt, in excipiendis & honorificè dimittendis hospitibus. (4) quae ad domum viri Magnifici pertinent, quae ut splendida sint, pro ratione facultatum, necessum est. (5) quae domus exstructionem & exornationem splendidiorē reddere solent.

4. Tantum de *Circumstantiis*, sequuntur *extrema*, quae mediocritatem Magnificentiae removere dicuntur. Alterum in excessu dicitur *Luxus*, qui est vitium morale, quod peccat in excessu circa sumptus majores. Peccamus hic (1) *ratione materiae*, quando in res quaslibet sumptus splendidos adhibemus, ut si quis coquos purpura

purpura ornaret, nosocomia è marmore exstrueret, aut equis & canibus sumptuosa sepulchra institueret. (2) *ratione forma*, quando magnifici sumptus fiunt ineptè & præter decorum. (3) *ratione finis*, quando non honestatis, dignitatis aut necessitatis publicæ, sed vanæ tantum jactantiæ & ostentationis gratia sumptus magnos suscipit Magnificus.

5. Alterum *in Defectu* & dicitur *Sordities*, quæ est vitium morale, quod peccat in defectu circa sumptus majores. Hic peccare solent homines. (1) *in Ingressu*. Cum nimis diu in sumptibus erogandis cunctantur, ringuntur & anguntur, quia, per minores hoc posse perfici sumptus, sibi persuasum habent. (2) *in progressu*: quando cum molestia, cum gemitu & dolore sumptus erogât, semperque justo se majores expendere existimât, ac propterea in medio sapius opere deficiunt, opusq; imperfectum relinquunt. (3) *in Egressu*. Ut si ex intempestivâ parsimoniâ, opere jam fermè absoluto, exiguos sumptus vellent omittere, & hac ratione omnes priores sumptus perdere. e. g. Si magnifice exstructa domo, quis vellent fenestras, fornaces, aliâq; minoris precii negligere, & ita totum ædificium corrumpere, meritò hujus vitij isargui posset. Tantum etiam de Magnificentia.

JOACHIMUS CHRISTIANI

κατ' ἀναγέγραφα, I in T.

SCIT HORIS UTI: HINC AMA.

Qui benè scit studiis horas impendere eunctas,
Hunc omnes docti, Phœbus & ipse, probant.
Aspicite Hunc annis Juvenem, non arte; probandos
Qui studii fructus monstrat, & antè dabat.

Hicce Scit uti horis: Hinc respondendo paratum,
Quicumque auscultas, Hunc Sapienter ama.

a. Hurtger

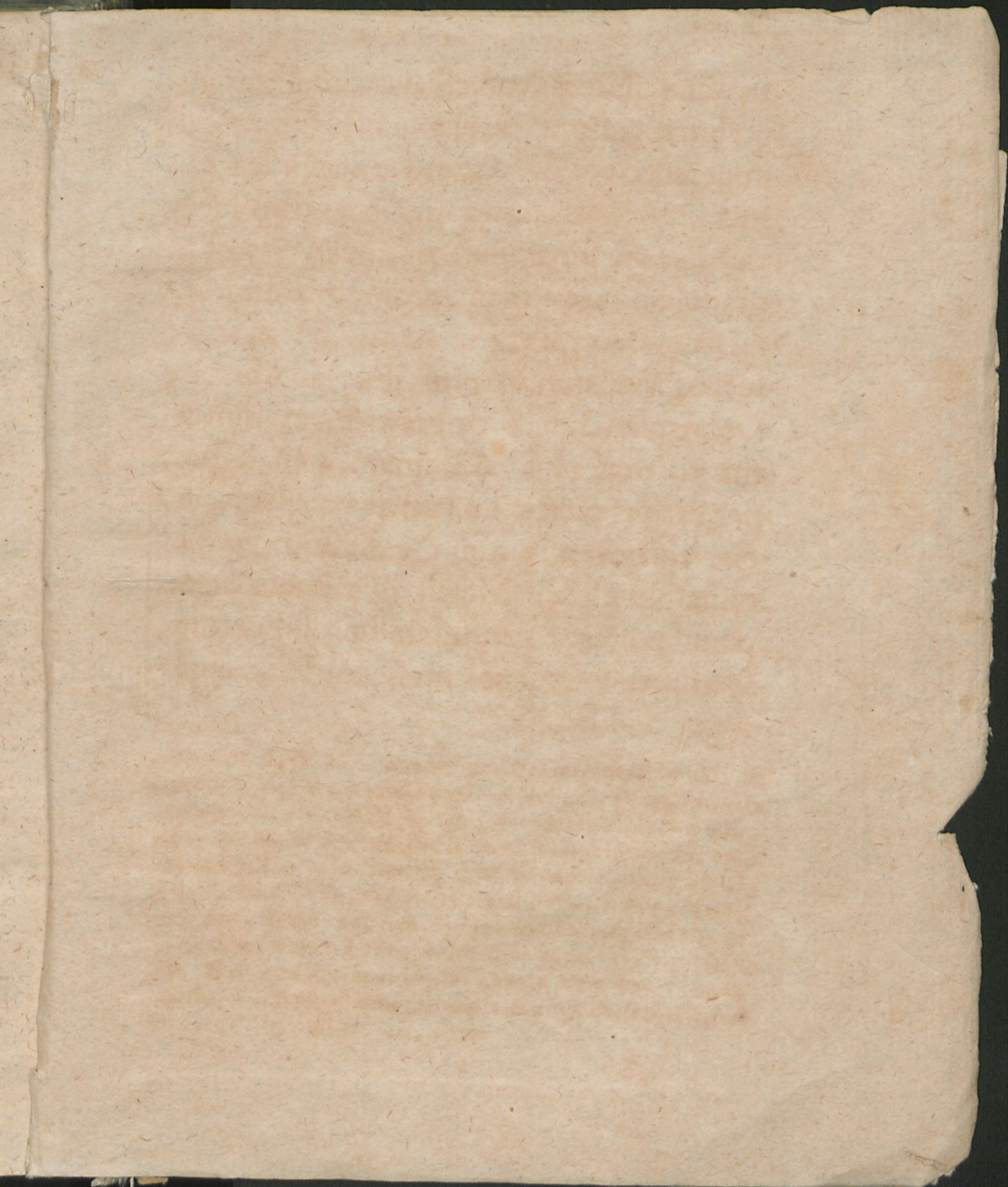
1.
Berger Gemüther ermunterte Seelen
Dringen Sich freudig zum Phœbus-Zelt hin /
Da man austheilet der Tugend Gewinn /
Fliehen der Dunkelheit finstere Hölen.
Wollen gezehlet mit vnter die seyn /
Derer Ruhm schallet in Thulen hinein.

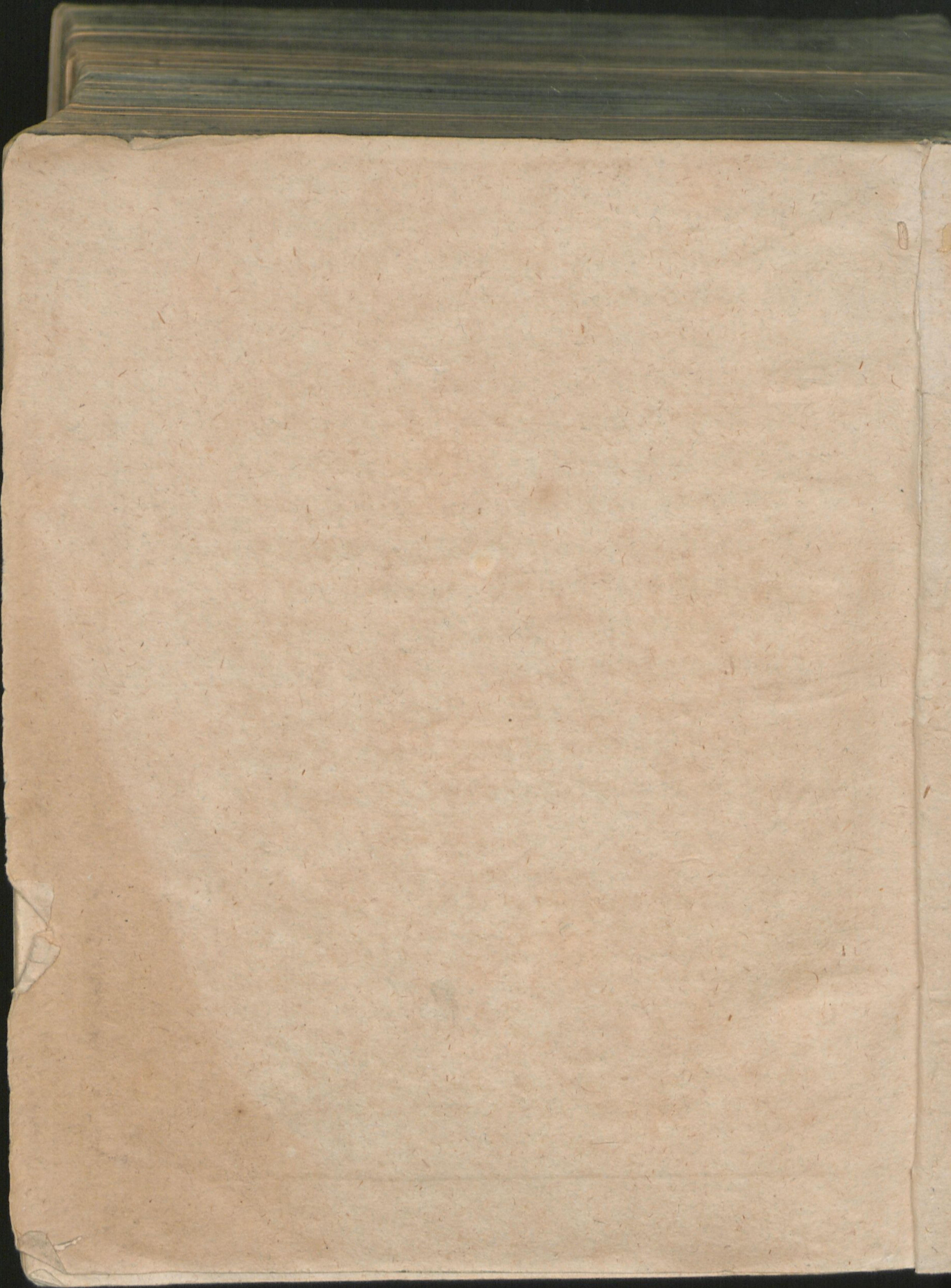
2.
Iko verspüret man eure Gedanken
Gönner / was Arbeit vnd stetiger Fleiß
Wolten / vnd mancher ausdringender Schweiß
Fahret hinführo so fort ohne wanken /
Denn solt Ihr haben / was Tugend gebühret /
Was euer Lob auch zum Sternen-Heer führet !

Also wünschte wohlmeinend

George Wolffgang Steyer.

00 A 6406

ULB Halle 3
002 916 622

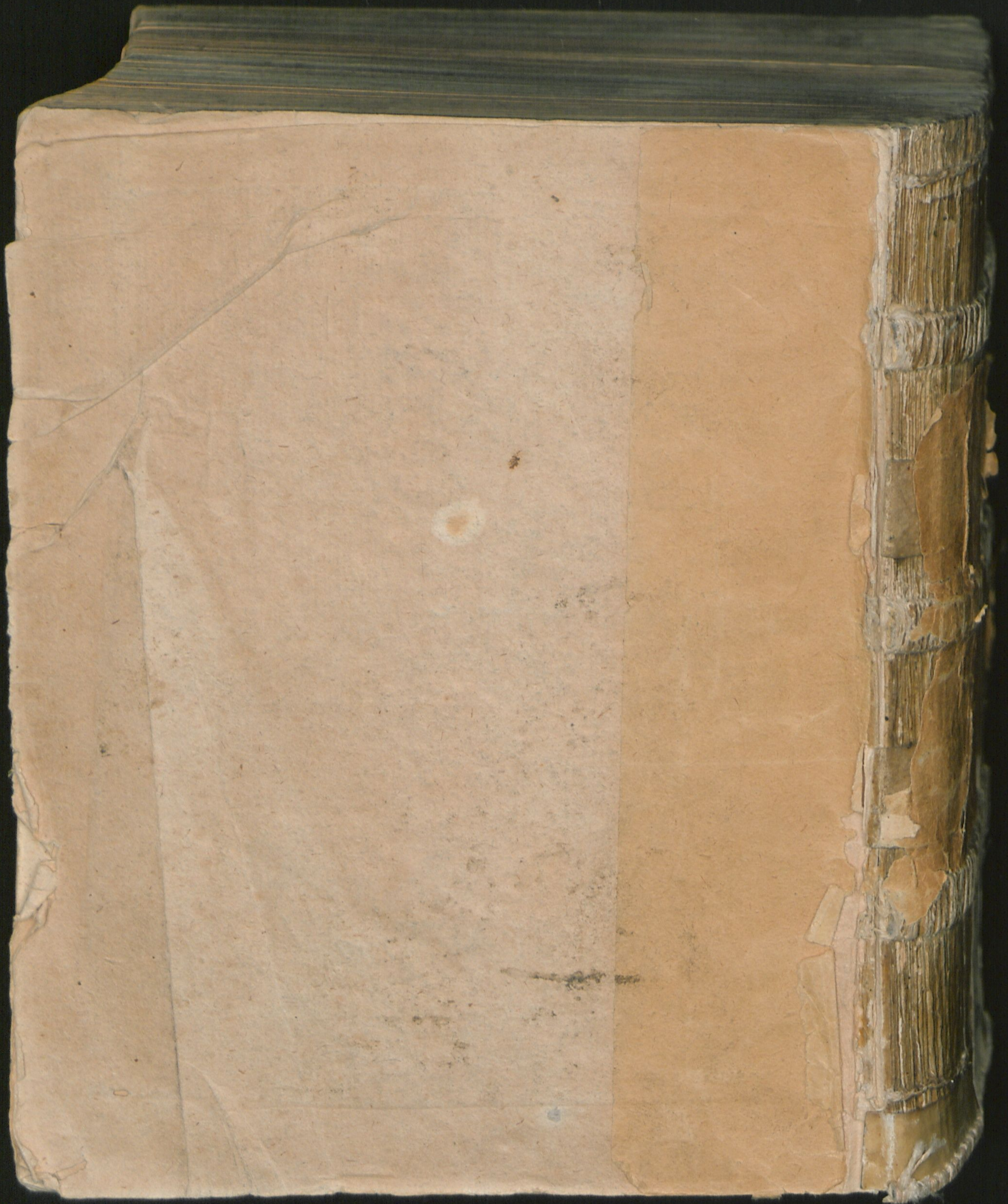

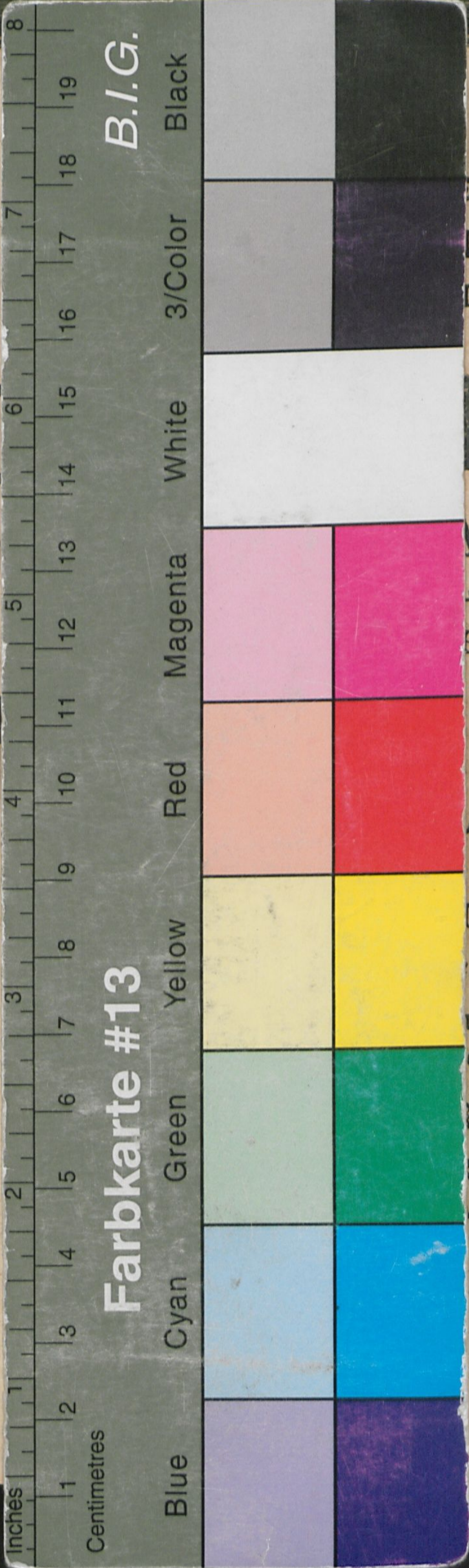
516

Retro V

VDMA

JESU !
 ETHICARUM
 IO XII.
 FICEN.
 S
 Deutscher
 Saxo.
 DENS
 CHRISTIANI
 is Marchicus
 blicè
 uditorio Minori.
 dianis.
 * * * * *
 GÆ,
 KEN, M.DC.LI.

33

